2015D48556

INBRENG VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij zes fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake de Raad Buitenlandse Zaken van de Europese Unie en de herziening van het Europees Nabuurschapsbeleid.
Voor dit schriftelijk overleg zijn de volgende brieven van de Minister van Buitenlandse Zaken geagendeerd:

– Geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken d.d. 14 december 2015;
– Verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 16 november 2015 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1555).
– EU-voorstel: Herziening Europees Nabuurschapsbeleid JOIN;
– Kabinetsappreciatie herziening nabuurschapsbeleid.

De voorzitter van de commissie,
Eijsink

De griffier van de commissie,
Van Toor

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brieven van de regering met betrekking tot de Raad Buitenlandse Zaken van 14 december 2015. De VVD-fractie heeft hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de PvdA-fractie danken de Minister voor de geannoteerde agenda ter voorbereiding op de Raad Buitenlandse Zaken. Tevens danken zij de Minister voor de snelle kabinetsreactie op de op 18 november gepresenteerde herziening van het Europees nabuurschapsbeleid. Zij hebben hierover enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda Raad Buitenlandse Zaken van 14 december 2015. Graag willen zij de regering nog enkele vragen voorleggen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de inzet van het kabinet voor de Raad Buitenlandse Zaken van 14 december aanstaande. Deze leden hebben hierover nog een aantal vragen en opmerkingen.

Ook de leden van de fracties van de SP en het CDA leggen de Minister een aantal vragen voor naar aanleiding van de Raad Buitenlandse Zaken.

Herziening Europees Nabuurschapsbeleid

De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat het kabinet terecht constateert dat het «opdringen» van onze waarden weerstand op kan wekken en contraproductief werkt. Daarom onderschrijft het kabinet de visie dat doeltreffender manieren nodig zijn om de diverse doelen van ons nabuurschapsbeleid te bereiken. Tegelijkertijd ontstaat de indruk dat het nabuurschapsbeleid gestoeld is op de assumptie dat democratie en mensenrechten in de EU hebben geleid tot stabiliteit en welvaart en dat die dynamiek – in deze volgorde – bewerkstelligd dient te worden in de diverse nabuurschapslanden. Kan de Minister aangeven in hoeverre dat het geval is? En is hij het met de leden van de VVD-fractie eens dat stabiliteit en welvaart doorgaans juist voorwaarden zijn voor de ontwikkeling van mensenrechten?

Daarnaast wordt met de herziening van het nabuurschapsbeleid beoogd een intensievere samenwerking aan te gaan met landen die bereid zijn tot een nauwere samenwerking met de EU ten aanzien van de migratie. De leden van de VVD-fractie onderschrijven die noodzaak. Tegelijkertijd noemt het kabinet in dit kader het belang van «people-to-people contacten» om te komen tot «mutually-beneficial migration and mobility». Wat bedoelt het kabinet hier precies mee? Welke rol spelen deze contacten in het heldere doel om partnerschappen aan te gaan met nabuurschapslanden om samen te werken op het gebied van vluchtelingenopvang?

Tot slot ontbrak in de kabinetsappreciatie een passage over de rol van handelspreferenties. Welke rol kan dit instrument spelen in de versterking van onze betrekkingen met de nabuurschapslanden en het behartigen van de Europese belangen op bijvoorbeeld migratievlak? En kan de Minister daarnaast een overzicht geven van landen waarmee onderhandeld wordt over terugnameovereenkomsten?

De leden van de PvdA-fractie constateren dat het vernieuwde Europese Nabuurschapsbeleid (ENP) uitgaat van een meer gedifferentieerde benadering, gelijkwaardige partnerschappen en gedeelde belangen. In theorie kan het een effectieve aanpak kan zijn om via samenwerking op instrumentele wijze onze waarden gedreven doelen te bevorderen in de nabuurlanden. Omdat democratisering, respect voor mensenrechten, en goed bestuur instrumenteel zijn aan de voorgestelde drie inhoudelijke prioriteiten voor samenwerking op het gebied van economische ontwikkeling, veiligheid en migratie kunnen zij via de partnerschappen bevorderd worden. Dit zal met name het geval zijn in landen waar de politieke wil tot hervormen op deze gebieden reeds bestaat (bijv. Tunesië of Georgië). Maar in nabuurlanden waar die politieke wil a priori ontbreekt zien de leden van de PvdA-fractie juist ook het risico dat die Europese en universele waarden ondergeschikt worden gesteld aan de al eerder genoemde inhoudelijke beleidsprioriteiten. In de gezamenlijke mededeling wordt deze tekortkoming van de incentive-based approach ook benoemd en staat dat in die gevallen «the EU will explore more effective ways to make its case for fundamental reforms with partners, including through engagement with civil, economic and social actors» (p. 5). Aangezien hier verder niet meer op in wordt gegaan en de politieke wil tot democratische hervormingen in nogal wat nabuurlanden lijkt te ontbreken, vragen de aan het woord zijnde leden de Minister of hij dit risico ook ziet en op welke wijze dit risico wat hem betreft moet worden ondervangen. Tevens vragen zij de Minister of hij de opvatting van de aan het woord zijnde leden deelt dat de waarden gedreven doelstellingen op het gebied van democratisering en mensenrechten niet alleen instrumenteel zijn aan het bereiken van de prioritaire doelstellingen op het gebied van veiligheid, economische ontwikkeling en tegengaan van vluchtelingenstromen, maar ook een essentiële voorwaarde zijn om vooruitgang op dat vlak te bestendigen voor de toekomst en dat deze daarom niet ondergeschikt gemaakt mogen worden aan andere, inhoudelijke beleidsprioriteiten.

De leden van de PvdA-fractie constateren tevens dat het ENP nog te weinig inspeelt op de cruciale rol die krachtige maatschappelijke en sociale actoren spelen in de stabilisering en ontwikkeling van samenlevingen. Niet voor niets is de Nobelprijs voor de Vrede dit jaar uitgereikt aan het kwartet van vier maatschappelijke organisaties in Tunesië die samen succesvol een democratisch politiek proces in gang hebben gezet na de Jasmijnrevolutie in dat land in 2011. Om de doelstellingen van het ENP te bereiken zal samenwerking met en versterking van het maatschappelijk middenveld in de nabuurlanden dus een prominentere plek in het beleid moeten krijgen. Zij vragen de Minister er daarom voor te pleiten in het vervolgtraject op deze gezamenlijke mededeling van het Europees parlement, de Europese Commissie en de Raad dat maatschappelijke organisaties volwaardig betrokken worden bij de ontwikkeling en implementatie van de partnerschappen met de nabuurlanden en in dit kader in te zetten op meer steun en meer ruimte voor deze organisaties in de nabuurlanden. Ook vragen zij de Minister te bepleiten om het bevorderen van een krachtig maatschappelijk middenveld als vierde prioriteit voor samenwerking in het ENP op te nemen naast de drie andere prioriteiten betreffende economische ontwikkeling, veiligheid en migratie.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de herziening van het Europees nabuurschapsbeleid (ENB) en de kabinetsappreciatie daarvan. De leden van de D66-fractie vernemen dat stabilisatie het uitgangspunt is bij deze herziening, gezien de «ring van instabiliteit» rondom de Europese Unie. Tegelijkertijd wijzen deze leden er op dat juist het ENB altijd een goed middel is geweest om mensenrechten, democratie en rechtsstaat te versterken, die nu juist een voorwaarde

vormen voor daadwerkelijke stabiliteit in plaats van schijnveiligheid. De genoemde leden vragen in hoeverre de hernieuwde inzet op stabilisatie niet ten koste gaat van die broodnodige hervormingen?

De Minister is namelijk van mening dat er meer realisme moet komen in het ENB, en spreekt van een «pragmatische, realistische insteek». De Minister schrijft zelfs dat «het «opdringen» van onze waarden weerstand wekt en contraproductief werkt». De leden van de D66-fractie zijn verbaasd dat dit het uitgangspunt is van de Minister. Zij wijzen er op dat het in de internationale betrekkingen juist belangrijk is dat Nederland, en de EU, durven opkomen voor de waarden waar zij voor staan. De genoemde leden wijzen de Minister er ook op dat misplaatste nederigheid nog veel meer contraproductief werkt.

De leden van de D66-fractie constateren dat de Minister ook van mening is dat er «doeltreffender manieren zijn om democratie, goed bestuur, mensenrechten, fundamentele vrijheden en de rechtsstaat te bevorderen». Er wordt echter nergens concreet toegelicht wat deze doeltreffender manieren dan zouden moeten zijn, zo merken deze leden op, met uitzondering van een vage opmerking over «op een slimme manier dwarsverbanden leggen». Graag ontvangen de leden van de D66-fractie een uitgebreidere en concretere toelichting van de Minister bij de principiële wijziging die hij voorstelt.

Oostelijk Partnerschap

Ten aanzien van Oekraïne delen de leden van de PvdA-fractie de mening van de regering dat de Minsk-akkoorden nog niet volledig zijn geïmplementeerd. Juist in de laatste weken en dagen zijn er berichten dat van een volledige terugtrekking van zware wapens nog geen sprake is en mogelijk zelfs een nieuwe escalatie dreigt. De leden constateren dat de sancties tegen Rusland reeds zijn verlengd tot 31 januari 2016 en vragen de Minister nader in te gaan op wat volgens hem de verdere consequenties na die datum zouden moeten zijn van onvolledige implementatie van de Minsk-akkoorden op 31 december 2015 en/of 31 januari 2016.

De leden van de PvdA-fractie vragen de regering ook een appreciatie te geven van de laatste binnenlands-politieke ontwikkelingen in Oekraïne. Zo zijn er nieuwe berichten over corruptieschandalen en zou er naar aanleiding hiervan zelfs sprake zijn van een aanstaande motie van wantrouwen tegen de regering. De leden vragen welke consequenties deze ontwikkelingen kunnen hebben, bijvoorbeeld voor de voor het Minsk-akkoord belangrijke tweede lezing in het Oekraïense parlement van de decentralisatievoorstellen.

Net als tijdens het AO ter voorbereiding op de RBZ van 16 november wijzen de leden van de PvdA-fractie op de zorgelijke situatie in Moldavië. Deze achten zij zeer onwenselijk omdat de gelijktijdige politieke, maatschappelijke en financiële crises waar het land mee worstelt, een destabiliserend effect kan hebben op zowel het land als op de bredere regio. Daarom steunen zij de kabinetsinzet om samen met de EU de noodzaak te benadrukken de hervormingsagenda door te zetten zodat de politieke stabiliteit en publiek vertrouwen in de overheid kunnen terugkeren. Zij vragen de Minister welke concrete voorstellen hij in dit kader zal doen tijdens de RBZ.

De leden van de SP-fractie constateren dat in de agenda voor de Raad Buitenlandse Zaken staat dat het in de lijn der verwachting ligt dat de lidstaten zullen concluderen dat de Minsk-akkoorden niet volledig zijn geïmplementeerd. De leden van de SP-fractie begrijpen een dergelijke

conclusie goed en vragen de Minister aan te geven welke lidstaten welke afspraken niet volledig implementeren? Klopt het dat ook van de kant van Oekraïne de akkoorden niet volledig worden geïmplementeerd? Op welke punten is dit en wat is daarvoor de verklaring?

De leden van de SP-fractie vragen de Minister verder te reageren op berichten dat de Europese Commissie druk op Oekraïne uit zou oefenen om akkoord te gaan met een trilateraal handelsformat tussen de EU, Oekraïne en Rusland. Wat klopt hiervan en wat is de precieze betekenis van zo'n format? Wordt hiermee tegemoet gekomen aan zorgen die aan de kant van Rusland leven met betrekking tot het vrijhandelsakkoord tussen de EU en Oekraïne?

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de Minister aangeeft economische en financiële maatregelen als «een noodzakelijk drukmiddel» te beschouwen zolang het Minsk-akkoord niet volledig wordt uitgevoerd. Kan de Minister aangeven of hierbij aanvullende sancties worden overwogen en wat hierbij de inzet van het kabinet is? Daarnaast spreekt de Minister terecht over de noodzaak van rechtmatige lokale verkiezingen in de bezette delen van de Donbas, maar spreekt hier niet langer meer over de annexatie van de Krim. Kan de Minister aangeven of de annexatie van de Krim voor de Europese Unie inmiddels geaccepteerd wordt als een voldongen feit? In hoeverre zet het kabinet zich binnen de Europese Unie in voor juiste etikettering van producten die afkomstig zijn uit deze gebieden?

Irak

De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat de Minister in de geannoteerde agenda terecht schrijft dat de relatie tussen Centraal-Irak en de Koerdische Autonome Regio vooruitgang vergt. In feite gebeurt er op dat vlak weinig. Welke rol kan de Europese Unie spelen bij het bevorderen van deze relatie en over welke instrumenten beschikt de Unie om vooruitgang ook daadwerkelijk af te dwingen?

Daarnaast vernemen de leden van de VVD-fractie graag hoe de Minister de Turkse versterking van de militaire presentie in Irak beoordeelt. Is hier een juridische basis voor, en zo ja, welke? Welk doel heeft de Turkse regering voor ogen met het uitbreiden van het aantal troepen in Irak? En verwacht de Minister dat de Turkse en Iraakse regeringen tot een overeenkomst komen over de aanwezigheid van Turkse troepen in Irak? Hoe beoordeelt de Minister het verzoek van de Iraakse premier al-Abadi aan de NAVO om «haar autoriteit» te doen gelden tegenover Turkije?

De leden van de PvdA-fractie steunen de Nederlandse inzet in Irak waar het gaat op het snel weer leefbaar maken van de op ISIS heroverde gebieden. Een centrale plaats wordt hierin terecht gegeven aan activiteiten op het gebied van ontmijning, welke recent uitgebreid zijn. De leden vragen de regering evenwel of zij de indruk hebben of er ook op andere terreinen voldoende gebeurt, bijvoorbeeld als het gaat om de wederopbouw van gebouwen en infrastructuur, het aanbieden van publieke voorzieningen (zorg, onderwijs) en het creëren van economische mogelijkheden.

De leden van de PvdA-fractie vragen de Minister tevens zijn collega's op te roepen bilateraal en als EU aan te blijven dringen bij de Iraaks regering om werk te blijven maken van de nodig politieke, rechtstatelijke en bestuurlijke hervormingen. Dit om verzoening en nationale eenheid te bevorderen. Hier hoort ook bij dat de Iraakse regering moet investeren in de relatie met de Koerdische Autonome Regio die door een veelvoud van

oorzaken steeds verder onder druk staat. In de Koerdische regio lijkt ondertussen aan de politieke crisis voorlopig geen einde te komen. Zo wordt de parlementsvoorzitter, die deze week een bezoek aan de Tweede Kamer bracht, geen toegang tot «zijn» parlementsgebouw in Erbil verschaft. Deze leden vragen de regering hoe het deze situatie inschat en welke mogelijkheden er zijn voor externe bemiddeling (vanuit de EU) om de politieke patstelling tussen Koerdische partijen te doorbreken.

Recente berichten dat Soennitische Arabieren in Irak te maken hebben met ernstige mensenrechtenschendingen in op ISIS bevrijde gebieden baren de leden van de PvdA-fractie zorgen. Zowel het Iraakse leger als Koerdische troepen zouden zich schuldig maken aan gedwongen uitzetting, ontvoering, plunderen en vernielen van eigendommen, illegale detentie en in sommige gevallen buitenrechtelijke executies. Binnenlandse ontheemden, veelal Soennitische Arabieren in de Iraakse provincies Ninewa, Anbar, Salah el Din en Kirkuk zouden totaal geen bewegingsvrijheid hebben en in veel gevallen gedwongen verplaatst worden of belet naar veiligere gebieden te vluchten. Deze leden vragen de Minister te reageren op recente berichten en rapporten hieromtrent, waaronder het VN-persbericht van 4 december getiteld «Reports of abuses by Iraqi, Kurdish forces against Sunni Arabs increasing», en de Iraakse regering en Koerdische autoriteiten hierop aan te spreken.

Wat Irak betreft, vragen de leden van de SP-fractie de Minister te reageren op het recente rapport van Amnesty International waarin wordt geconcludeerd dat het grootste deel van de wapens in handen van IS afkomstig is van het Iraakse leger. Hoe is dit mogelijk en welke maatregelen worden genomen zodat wapenleveranties aan partijen in Irak niet wederom in handen van IS en andere Al Qaida-achtige organisaties komen? Wat zegt dit rapport van de mensenrechtenorganisatie over de staat van het Iraakse leger?

Is het bekend dat er politieke onrust is ontstaan tussen de politieke partijen in Iraaks Koerdistan en klopt het dat het parlement al maanden niet meer bijeenkomt? Kan de Hoge Vertegenwoordiger worden gevraagd om een EU-gezant aan te stellen voor Iraaks Koerdistan die zich ten doel stelt de samenwerking tussen de verschillende Koerdische partijen te verbeteren en zo de relatie met de internationale gemeenschap en de coalitie te bestendigen, zo vragen de leden van de SP-fractie.

De leden van de CDA-fractie maken zich zorgen over de ontplooiing van militairen door Turkije in de buurt van Mosul. Turkije beweert trainers van Peshmerga te willen beschermen. Maar de Iraakse regering haalt fel uit naar Turkije en eist terugtrekking. De beslissing zou zonder medeweten en instemming van de Iraakse regering genomen zijn. Inmiddels heeft ook de Arabische Liga zich kritisch uitgelaten en lopen de spanningen tussen Turkije en Iran hoog op. Irak zou ook een beroep op de NAVO gedaan hebben om druk uit te oefenen op lidstaat Turkije. Wat is het standpunt van de Nederlandse regering in deze? Is de Minister bereid om druk uit te oefenen op Turkije, bilateraal en via de EU en NAVO?

Wat betreft de ontwikkelingen in Irak wijzen de leden van de D66-fractie er op dat uit recente berichten van de VN blijkt dat er sprake is van misbruik, en zelfs mensenrechtenschendingen, van Soennitische Arabieren in Irak door zowel het Irakese leger als Koerdische strijdkrachten. De leden zijn benieuwd op welke wijze de Minister deze schendingen aan de orde wil stellen. En op welke wijze wil hij zich inzetten voor verzoening tussen verschillende bevolkingsgroepen in Irak, in het licht van deze zorgelijke ontwikkelingen.

De leden van de D66-fractie zijn tevens benieuwd of de Minister bereid is in te gaan op het recente rapport van Amnesty International over wapenleveringen aan ISIS, getiteld «Taking Stock: The Arming of Islamic State». [1] De genoemde leden begrijpen dat het kort dag is om hier nu uitgebreid op in te gaan. Daarom verzoeken zij de Minister een uitgebreide reactie te geven op het rapport op een later tijdstip. Daarbij vragen zij de Minister ook in te gaan op de vraag hoe hij de verder proliferatie van wapens in de regio wil gaan voorkomen, specifiek de bewapening van ISIS. Welke rol ziet de Minister voor zichzelf hierin weggelegd in Europees verband, zo vragen deze leden.

De leden van de ChristenUnie-fractie willen de Minister attenderen op de oproep van dhr. Yousif Mohammad Sadiq, de Speaker van het Iraaks-Koerdisch parlement. In een bijeenkomst in de Tweede Kamer (8 december jl.) pleitte hij voor de inzet van de Hoge Vertegenwoordig als bemiddelaar zodat er zo snel als mogelijk een einde komt aan het intern politieke conflict. De genoemde leden achten dat van groot belang omdat de interne politieke strijd een belemmering vormt in de strijd tegen ISIS. Kan de Minister toezeggen dat hij zich hiervoor gaat inzetten?

De leden van de ChristenUnie-fractie ondersteunen het pleidooi van de Minister om de financieringstromen van ISIS droog te leggen. Deze leden zijn daarbij wel benieuwd naar welke concrete maatregelen deze Minister in EU-verband zal gaan voorstellen of gaat steunen.

Libië

De leden van de VVD-fractie constateren dat de Minister in de brief over de geannoteerde agenda van de RBZ van 14 december 2015 over Libië schrijft dat een faciliterende rol van de VN bij de oplossing van het conflict noodzakelijk blijft. In het nieuws viel afgelopen week echter te lezen dat de twee regeringen in Tripoli en Tobruk een tentatieve overeenkomst hebben gesloten in Tunesië, buiten het VN-proces om. Het akkoord, dat nog moet worden goedgekeurd door beide partijen, zou tot één regering moeten leiden, waarvoor binnen twee jaar verkiezingen moeten komen. Kan de Minister bevestigen dat deze tentatieve overeenkomst inderdaad is gesloten? Hoe verhoudt deze overeenkomst zich tot het VN-proces? Staan beide geheel los van elkaar of is er sprake van een overlap? Welke rol hebben andere landen, waaronder Nederland, gespeeld bij het bereiken van deze overeenkomst? En hoe apprecieert de Minister deze ontwikkelingen?

De leden van de PvdA-fractie delen de opvatting van de Minister dat we moeten blijven investeren in het politieke proces om te komen tot een duurzame oplossing voor het conflict in Libië. Zij steunen daarom de kabinetsinzet voor een actieve EU-rol bij het vormgeven van de betrokkenheid bij Libië nu de nieuwe VN-gezant Kobler is aangetreden. Het politieke proces moet voortgaan om een oplossing voor het diepe conflict en voortdurende geweld te bewerkstelligen. Zij vragen de Minister in te gaan op de mogelijkheden van de EU om hieraan een meer concrete bijdrage te leveren, of dit gevoel breed in de EU wordt gedeeld, en welk perspectief hij in de komst van de nieuwe VN-gezant Kobler ziet. Tevens vragen deze leden de Minister of hij wellicht ook een intensivering van de Nederlandse bilaterale inzet in Libië voor zich ziet ter bevordering van dit politieke proces en de wederopbouw van de (fundamenten van de) democratische rechtsstaat in Libië.

---

[1] Amnesty International, 8 december 2015, http://www.amnesty.nl/nieuwsportaal/rapport/taking-stock-arming-islamic-state.

Tijdens het AO ter voorbereiding op de RBZ van 16 november werd gevraagd naar de schijn van belangenverstrengeling die ontstond na berichten dat de inmiddels opgevolgde VN-gezant León al geruime tijd voor het einde van zijn mandaat een lucratief contract in de Verenigde Arabische Emiraten had gekregen. Dat contract behelsde het runnen van een diplomatieke academie voor een salaris van zo'n € 50.000 per maand. De Minister gaf aan te zullen terugkoppelen of de VN al actie had ondernomen. Dit is tot op heden niet teruggekoppeld. Daarom vragen de leden van de PvdA-fractie of de VN reeds een onderzoek is gestart naar mogelijke overtredingen van de VN-regels door de heer León en wanneer de conclusies hieromtrent gepubliceerd worden. Tevens vragen zij de Minister naar zijn eigen appreciatie van deze transfer in relatie tot de geldende VN-richtlijnen en gedragscodes om belangenverstrengeling en corruptie te voorkomen. Ook vragen deze leden de Minister of wat hem betreft dit soort overstappen, voor zo veel geld en zo kort na de beëindiging van een termijn als VN-gezant, in de toekomst verboden zouden moeten worden.

Vorige maand berichtten internationale media over wapenleveranties van de Verenigde Arabische Emiraten aan Libië. Dit terwijl er een wapenembargo tegen het land geldt. De leden van de SP-fractie vragen de Minister hierop in te gaan. Kloppen deze berichten? Is het land aangesproken op deze wapenleveranties? Welk beeld heeft de Minister meer in het algemeen van wapenleveranties aan strijdende partijen in Libië? Welke landen zijn hierbij betrokken?

De leden van de CDA-fractie zijn zeer bezorgd over de situatie in Libië. De chaos in het instabiele land dreigt de regio te destabiliseren. Deze leden vinden het merkwaardig dat een eerder geplande bespreking in de Raad op 16 november jl. geen doorgang vond wegens tijdsgebrek. Kan de Minister hier een nadere toelichting op geven? Klopt het dat zowel de Franse president Hollande als zijn Italiaanse ambtsgenoot Renzi na de aanslagen in Parijs waarschuwden dat Europa dringend haar focus moet richten op Libië? Is er nu wel voldoende besef van urgentie?

Het politieke proces bevindt zich op een dood spoor; VN initiatieven zijn tot nu toe mislukt. Intussen groeit ISIS. Er zouden duizenden terroristen in Libië zitten. De terreurbeweging neemt steeds meer gebied in handen en zou bezig zijn met een offensief op olievelden. Wapens en strijders stromen het land in en uit, ook van en naar de Sinaï. Ook zou ISIS actief zijn in de mensensmokkel naar Europa. Kan de Minister hiervan een analyse geven? Klopt het dat ISIS veel geld verdient met de mensensmokkel en dat er soms ook terroristen meereizen op boten naar Europa, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

Anderzijds zijn er de islamisten. Klopt het, zo vragen de leden van de CDA-fractie, dat zij Europa dreigen met een toeloop van migranten, als de Europa hen niet erkent (http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/11970313/Libya-warns-it-could-flood-Europe-with-migrants-if-EU-does-not-recognise-new-Islamist-government.html)? Zo ja, hoe beoordeelt de Minister dit? Laat de EU dit zomaar gebeuren? Vanwaar de passiviteit van de EU op zo'n betrekkelijk kleine afstand van Italië en Griekenland? Wat is het plan B, als het VN-spoor – waar de EU zich tot nu toe achter verschuilt – dood loopt? Wordt hier binnen de EU over nagedacht?

Er is een officieel erkende regering, van de nationalisten. Deze wil optreden tegen ISIS. Net als Egypte, dat de NAVO daartoe oproept zelfs. Is de Minister bereid meer op dat spoor in te zetten? In Syrië en Irak steunt

de anti-ISIS coalitie groeperingen die willen vechten tegen ISIS. Waarom in Libië niet?

De leden van de D66-fractie zijn benieuwd of de EU en/of de VN voornemens zijn om ISIS ook in Libië te bestrijden. Onderschrijft de Minister de noodzaak om ISIS ook buiten Syrië en Irak aan te pakken? Zo ja, op welke wijze wordt daarover op dit moment in de coalitie gesproken? De genoemde leden wijzen daarbij expliciet op Sirte, waar berichten over zijn dat deze stad volledig in handen is van ISIS. Kan de Minister deze berichtgeving bevestigen? Op welke wijze wil de Minister zich inzetten dat ISIS ook in Libië wordt verslagen, zo vragen deze leden.

Turkije

Ten aanzien van de overeenstemming over het EU-Turkije Actieplan hebben de leden van de VVD-fractie nog een aantal vragen. Welke concrete stappen/maatregelen zullen door Turkije op korte termijn worden genomen om irreguliere migratie naar Europa op structurele wijze te beperken en welke stappen zijn daartoe reeds gezet? Op welke wijze wordt de samenwerking tegen smokkelnetwerken precies opgevoerd en hoe verhoudt zich dat tot de EUNAVFOR MED SOPHIA missie?

Bij het algemeen overleg over de voortgang van de strijd tegen ISIS is het Amerikaanse verzoek aan Turkije om de grens met door ISIS bestuurd territorium te bewaken reeds behandeld. Kan de Minister een laatste stand van zaken schetsen? Heeft Turkije inmiddels nieuwe maatregelen getroffen om werk te maken van de bewaking van deze grens?

De Minister schrijft ten slotte te verwachten met Minister Çavuşoğlu te spreken over ontwikkelingen in de regio rond Turkije, over samenwerking met Turkije op het terrein van buitenland- en veiligheidsbeleid en over terrorismebestrijding. Kan de Minister voor al deze drie terreinen uitwerken waaraan dan moet worden gedacht?

Met betrekking tot Turkije blijven de leden van de SP-fractie zorgen houden over berichten dat de gang van zaken rond het incident met het Russische gevechtsvliegtuig anders is dan aanvankelijk door Turkije voorgesteld. Kan de Minister aangeven of er nog verder onderzoek naar deze zaak wordt gedaan of wordt het officiële verhaal van de kant van Turkije niet betwist?

Kan de Minister verder ingaan op de aanwezigheid van Turkse militairen in het noorden van Irak? Klopt het dat dit ingaat tegen de uitdrukkelijke wens van de autoriteiten in Bagdad? Welke rechtsgrond bestaat hiervoor of ontbreekt deze? Wordt Turkije hierop aangesproken, vragen de leden van de SP.

Eind vorige maand werd in het zuidoosten van Turkije de Koerdische advocaat Tahir Elçi doodgeschoten. Bij mensenrechtenorganisaties leven er zorgen over de zorgvuldigheid van het onderzoek naar de dood van de advocaat. De leden van de SP-fractie vragen of de Minister bereid is, eventueel in EU-verband aandacht, de Turkse autoriteiten op te roepen een onafhankelijk en onpartijdig onderzoek naar de dood van de advocaat te garanderen.

Neerschieten Russische Su-24 door Turkije

De leden van de CDA-fractie vinden het neerschieten van de Russische Su-24 door Turkije verontrustend. Het is een zeer ernstig incident met nu al vergaande gevolgen tussen Rusland en Turkije. Maar ook tussen de

NAVO en Rusland en mogelijk voor de coalitie ter bestrijding van ISIS. Deze leden vinden het merkwaardig dat de Minister-President zich vrijwel meteen onomwonden achter Turkije schaarde en zelfs geen reden zag te twijfelen aan de uitleg van Turkije. Die redenen zijn er wat de leden van de CDA-fractie betreft wel, vandaar ook de 32 schriftelijke vragen van het lid Knops. Bijvoorbeeld over de claim van 17 seconden, of de claim dat de Su-24 in het Turkse luchtruim neergehaald zou zijn. De leden van de CDA-fractie verwachten duidelijke en geen ontwijkende antwoorden van het kabinet. Te meer omdat er nog meer vraagtekens te plaatsen zijn bij de uitleg van Turkije. Onderzoeksjournalist Gareth Porter is met een analyse (http://www.middleeasteye.net/columns/real-turkeys-shoot-down-russian-jet-1615790737) gekomen van de claim van tien waarschuwingen over een periode van vijf minuten, voordat de Su-24 werd neergehaald. Analyse van zowel de radarbeelden van Turkije als van Rusland van het vluchtschema van de Su-24 wijst uit dat het eerste moment waarop de Su-24 op een route vloog die uitgelegd had kunnen worden als een mogelijke inbreuk op het Turkse luchtruim op 16 mijl afstand was van de Turkse grens. Gegeven de snelheid van het vliegtuig zou dit neerkomen op hooguit een minuut en 20 seconden qua tijd. En zeker geen vijf minuten. Sterker nog: uit de vluchtgegevens van zowel Turkije als Rusland blijkt dat de Su-24, vijf minuten voordat het toestel werd neergeschoten, in oostelijke richting vloog en dus juist van de Turkse grens vandaan. Zo beschouwd kan de claim van 5 minuten en tien waarschuwingen dus ook niet kloppen.

Deze analyse is verontrustend en vraagt om nadere en expliciete uitleg. Juist ook gezien de snelle en zeer stellige reactie van het kabinet. De leden van de CDA-fractie vinden het zeer merkwaardig dat de Minister-President in het plenaire debat over de EU-Turkije top op 25 november 2015 gesteld heeft dat «de Nederlandse inlichtingen en die van andere NAVO-landen bevestigen wat Turkije gisteren in de NAVO naar voren heeft gebracht» en dat «de lezing van Turkije bevestigd wordt door alle NAVO-intelligence». Waarom kwam de premier met deze stellige conclusie, zonder dat er sprake is geweest van grondig onderzoek? Hoe beoordeelt het kabinet de bewering van Rusland dat de zwarte doos van de Su-24 gevonden zou zijn en dat er onderzoek gaat plaatsvinden, ook door buitenlandse experts (http://nos.nl/artikel/2073999-rusland-heeft-zwarte-doos-van-neergehaald-gevechtsvliegtuig-gevonden.html)? Is het kabinet bereid dit serieus te nemen?

Steun van Turkije aan jihadisten

De leden van de CDA-fractie constateren dat er grote aantallen jihadisten naar Syrië en Irak blijven toestromen. Uit onderzoek (http://soufangroup.com/foreign-fighters/) blijkt dat in 18 maanden tijd het aantal buitenlandse strijders verdubbeld is; van 12.000 in juni 2014 naar tussen de 27.000 en 31.000. Hoe beoordeelt het kabinet dit, ook in relatie tot de inspanningen van de internationale gemeenschap om deze toestroom tegen te gaan? Is de Minister bereid te erkennen dat een groot deel van deze stroom Syrië binnenkomt via Turkije?

Terwijl jihadisten Syrië binnenstromen via Turkije, stroomt olie het ISIS-gebied uit via Turkije. Hoe beoordeelt de Minister de bewijzen die Rusland gepresenteerd heeft, inclusief satellietbeelden van grote aantallen trucks die richting Turkije gaan? Hoe beoordeelt de Minister dat inmiddels ook Irak Turkije publiekelijk beschuldigt van oliehandel met ISIS (http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/12/07/Iraq-PM-says-ISIS-smuggles-majority-of-oil-via-Turkey.html), alsmede de bevestiging van de United States Special Envoy and Coordinator for International Energy Affairs, die leiding geeft aan het Bureau of Energy Resources

(ENR), dat ISIS olie verkoopt in Turkije (http://www.washingtontimes.com/news/2015/dec/7/rahat-husain-how-stop-isis/)? Waarom bepleit de Minister in EU-verband «versterkte inzet op het droogleggen van de financieringsstromen van ISIS», maar doet hij niets in de richting van Turkije? Wat moet er nog meer gebeuren voordat de Minister bereid is te pleiten voor internationaal onafhankelijk onderzoek naar de steun van Turkije aan ISIS?

Waarom staat de grens tussen Turkije en Syrië nog steeds open? Let wel: het gaat om een gebied van 75 tot hooguit 100 kilometer. De Minister noemt dit grensgebied «poreus». Maar de vraag is waarom het poreus is. De leden van de CDA-fractie geloven niet dat de Turkse krijgsmacht, een van de grootste van de NAVO, niet in staat zou zijn het af te grendelen. Als er een sprake kan zijn van onmacht, blijft er maar een andere mogelijke verklaring over, en dat is onwil. Ziet de Minister dit ook in? Zo nee, waarom niet? Heeft de Minister kennis genomen van de uitspraken (http://politiek.tpo.nl/2015/12/09/amerika-stuk-grens-tussen-turkije-en-isis-moet-dicht/) van de gezant van de Verenigde Staten bij de coalitie Brett McGurk, die zo snel mogelijk de laatste strook van de grens tussen Turkije en het grondgebied in Syrië dat in handen is van ISIS wil sluiten en dit zelfs de «eerste prioriteit» noemt? Klopt het dat de VS de druk op Turkije aan het opvoeren zijn? Is de Minister bereid zich daarbij aan te sluiten?

De Kamer heeft met de motie van de leden Knops en Sjoerdsma (34 300-V-23) de regering verzocht de druk op Turkije op te voeren. De leden van de CDA-fractie zijn benieuwd naar de wijze waarop de Minister hier invulling aan gaat geven en roept de Minister tot daden op, in afwachting van de toezegde brief.

De leden van de fractie van de ChristenUnie zijn daarnaast benieuwd of de Minister zijn Turkse collega om opheldering gaat vragen over het arresteren van talloze vluchtelingen waarbij nadrukkelijk wordt gedreigd met uitzetting naar onder meer Syrië. Erkent de Minister dat dergelijke acties de uitvoering van het EU-Turkije Actieplan Migratie in gevaar brengen? Kan de Minister in zijn onderhoud met zijn Turkse collega bovendien aandacht vragen voor de talloze mensenrechtenschendingen waar de Turkse regering zich schuldig aan maakt? Kan de Minister bovendien aangeven hoe hij uitvoering gaat geven aan de aangenomen motie Voordewind/Van der Staaij waarin de regering wordt verzocht krachtig afstand te nemen van de suggestie dat een succesvolle samenwerking met Turkije inzake de vluchtelingenproblematiek kan leiden tot versnelde toetreding tot de Europese Unie?

Jemen

Hoewel de situatie in Jemen niet op de agenda van de RBZ staat hebben de leden van de PvdA-fractie toch enkele vragen hierover. Zij constateren dat president Hadi de internationale coalitie onder leiding van Saoedi-Arabië heeft gevraagd een wapenstilstand in te stellen van 15-22 december en deze te verlengen als de wapenstilstand niet wordt geschonden. Dit om ruimte te geven aan de door de VN gesteunde vredesbesprekingen die op 15 december van start zouden moeten gaan. De aan het woord zijnde leden vragen de Minister om zijn appreciatie van de geplande vredesbesprekingen in Zwitserland, welk perspectief hij hiervoor ziet, en op welke wijze de VN, EU en/of andere internationale en/of regionale spelers een rol zullen krijgen bij de vredesbesprekingen. Tevens vragen zij of Nederland vanwege de lange, diepe relatie met Jemen nog een speciale functie kan vervullen om de vredesbesprekingen deze keer wel te kunnen helpen slagen.

Syrië

De leden van de CDA-fractie zijn verbaasd over het feit dat Syrië niet op de geannoteerde agenda staat. De humanitaire en geopolitieke situatie geeft er namelijk alle aanleiding toe. Bovendien heeft Frankrijk de «solidariteitsclausule», artikel 42, lid 7 van het EU-verdrag ingeroepen na de aanslagen in Parijs. Daarin staat dat als een lidstaat op zijn grondgebied wordt aangevallen, de overige landen de plicht hebben «met alle middelen waarover zij beschikken hulp en bijstand te verlenen». Alle EU-lidstaten toonden zich solidair. Waarom noemt de Minister dit artikel niet, ook niet bij het agendapunt «terrorismebestrijding»? Op welke wijze is invulling ervan binnen de RBZ voorzien?

De leden van de CDA-fractie zijn ontstemd over de wijze waarop de coalitie van VVD en PvdA met de bestrijding van ISIS in Syrië omgaat. De Minister van Defensie roept op tot urgentie en spoed en stelde bij haar bezoek aan de VS dat we ons in de strijd tegen ISIS «geen terughoudendheid kunnen veroorloven». De Minister van Buitenlandse Zaken laat een heel ander geluid horen en «laat zich niet opjagen». Coalitiefracties VVD en PvdA zijn al meer dan een jaar openlijk verdeeld. Met welk standpunt reist de Minister van Buitenlandse Zaken nu naar de RBZ af? De Minister noemde in het Algemeen Overleg van 3 december jl. vijf «game changers» die leiden tot een «nieuw weegmoment» voor Nederland. Zowel de VS als Frankrijk hebben officieel een verzoek aan Nederland gedaan om een grotere bijdrage te leveren aan de strijd tegen ISIS. Het is een breed verzoek, waarbij diverse opties overwogen worden, inclusief het uitvoeren van luchtaanvallen in Syrië. Het kabinet wil een „heel zorgvuldig» besluit nemen dat „nog wel even gaat duren», zo zei de premier op zijn wekelijkse persconferentie vrijdag jl.

Hoe beoordeelt de Minister de uitspraak van PvdA-fractievoorzitter Samsom (http://www.nu.nl/politiek/4177536/samsom-wil-strijd-islamitische-staat-intensiveren.html) een dag later dat luchtaanvallen in Syrië «nu niet aan de orde zijn»? Wat vindt de Minister, die beweert zo te hechten aan de artikel 100-procedure waarin het kabinet een besluit neemt, van deze instructie vanuit een coalitiefractie met «missie design»? Doorkruist de PvdA hiermee nu de gedachtenvorming binnen het kabinet? Is de optie van luchtaanvallen in Syrië nu ook voorlopig voor het kabinet van tafel, of wordt deze nog steeds serieus overwogen? Ziet de Minister gelijkenissen met de crisis in het kabinet Balkenende 4 over de missie in Uruzgan?
De leden van de CDA-fractie vinden het een wanvertoning dat de coalitie op deze wijze met een verzoek omgaat van belangrijke bondgenoten. Wat vindt de Minister van het voorstel van de PvdA-fractievoorzitter om troepen die vechten tegen ISIS «nog veel intensiever» te trainen, bewapenen en adviseren? Waar haalt Defensie de wapens vandaan waarvan zij zelf zegt deze niet te kunnen leveren, en de munitie, waar krijgsmachtbreed tekorten aan bestaan? Waar moeten die wapens/munitie van betaald worden, in het licht van de ernstige budgettaire problemen bij Defensie? Is de Minister bereid te pleiten voor meer geld voor defensie?

De leden van de CDA-fractie pleiten voor zo snel mogelijke luchtaanvallen met F-16's op ISIS in Syrië. Niet als doel op zich maar als onderdeel van een parallelle strategie. Zoals de Minister zelf ook heeft toegegeven vormen Syrië en Irak «één militair theater». Het zwaartepunt van ISIS ligt in Syrië. Juist daar zijn de minste luchtaanvallen uitgevoerd, heeft ISIS de meeste bewegingsruimte gehad en de meeste terreinwinst geboekt. Daar bevinden zich commandocentra, trainingskampen en vanuit Syrië lopen logistieke aanvoerlijnen voor wapens, munitie en terroristen naar Irak. Ook is er een dreiging van terroristische aanslagen in Europa, die vanuit

Syrië georganiseerd worden. Hoe lang wil de Minister blijven aarzelen? Is hij zich ervan bewust dat de missie van de F-16's vanuit Jordanië in juni van volgend jaar ten einde loopt en dat de F-16's daarna zeker een jaar lang niet meer inzetbaar zullen zijn?

De leden van de CDA-fractie hebben aanstoot genomen aan die uitspraak van zowel de premier als de Minister van Buitenlandse Zaken dat Nederland «boven z'n gewichtsklasse» zou boksen. Vindt de Minister werkelijk een bijdrage met vier F-16's, plus twee reservetoestellen en 180 militairen, alsmede maximaal 130 militairen die Iraakse en Koerdische strijdkrachten ondersteunen met training en advies, boven de «gewichtsklasse van Nederland»? Is hij zich ervan bewust dat de inzetbaarheidsdoestellingen voor Defensie beduidend hoger liggen? Erkent de Minister dat hij met deze uitspraak een ongewenst signaal afgeeft richting onze bondgenoten dat zij niet veel hoeven te verwachten van Nederland? Erkent de Minister daarmee ook dat Defensie te weinig middelen heeft omdat ze zelfs het bestaande ambitieniveau niet kan waarmaken?

De leden van de D66-fractie merken op dat de geannoteerde agenda enkel melding maakt van de politieke ontwikkelingen in Irak, maar niet ingaat op de ontwikkelingen in Syrië. De genoemde leden vragen de Minister toe te lichten wat de stand van zaken is met betrekking tot het onderhandelingsproces dat hernieuwde energie kreeg in Wenen en dat nu in Ryad vervolg krijgt.

Op het punt van de strijd met ISIS willen de leden van de D66-fractie graag horen van de Minister of het klopt dat de voorzitter van de Wereld Schaakbond (Fédération Internationale des Échecs), Kirsan Iljoemzjinov, op de sanctielijst staat van de Verenigde Staten van personen en bedrijven inzake Syrië. Kan de Minister ook aangeven of specifiek deze persoon, en in het algemeen personen die op de sanctielijst van de Verenigde Staten staan inzake Syrië, ook automatisch op de Europese sanctielijst worden geplaatst, zo vragen deze leden.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben tevens met belangstelling kennisgenomen van de kabinetsinzet rondom de strijd tegen ISIS en de situatie in Irak. Zij missen daarbij een notie over het verzoek van de Verenigde Staten aan verschillende lidstaten, waaronder Nederland, om deze strijd uit te breiden naar Syrië. De Minister heeft in een ander verband aangegeven dat er hierdoor sprake is van een nieuw weegmoment. Kan de Minister aangeven of hierover tijdens de Raad Buitenlandse Zaken gesproken zal worden? Kan de Minister hierbij tevens aangeven wat de inzet van het kabinet is?

Iran

De leden van de CDA-fractie maken zich zorgen over het nucleaire programma van Iran. Recent heeft het IAEA een verontrustend rapport uitgebracht, waaruit blijkt dat Iran tot in 2009 gewerkt heeft aan de ontwikkeling van een kernwapen. Hoe beoordeelt de Minister dit rapport en de nieuwe informatie, die nog niet eerder bekend was? Wat zegt dit over de betrouwbaarheid van Iran? Heeft Iran volgens de Minister voldoende openheid van zaken gegeven en meegewerkt met het IAEA?

Daarnaast heeft Iran ballistische raketten getest, in strijd met VN-Veiligheidsraad resoluties. Klopt het dat recentelijk een Ghadr-110 getest is met een bereik van 1.900 kilometer en dat deze raket geschikt is voor een nucleaire lading (http://www.reuters.com/article/us-iran-missiles-usa-idUSKBN0TR2G920151208?utm_source=twitter#cJm5R0oolwxf0Rdr.97)?

Hoe beoordeelt de Minister dergelijke schendingen van VN-resoluties, ook in relatie tot de atoomdeal?

Wil de Minister ondanks dit alles gewoon doorgaan met het opheffen van sancties? Hoe verloopt de implementatie van de atoomdeal? Hoe beoordeelt de Minister de berichtgeving dat Iran zich niet juridisch gebonden acht aan de atoomdeal, er geen handtekening onder heeft gezet en een geheel eigen versie van het akkoord heeft laten goedkeuren door het Iraanse parlement (http://www.nationalreview.com/article/427619/state-department-iran-deal-not-legally-binding-signed)?

Wat is het voorziene tijdpad ten aanzien van de implementatie van de afspraken, het opheffen van sancties? Wanneer is besluitvorming daarover in de EU aan de orde en is de Minister bereid voorafgaand daaraan de Kamer uitgebreid te informeren?

Overig

Graag willen de leden van de D66-fractie de Minister nog enkele overige vragen voorleggen en marge van de RBZ.

Ten eerste zijn de genoemde leden in het kader van het Midden-Oosten Vredesproces benieuwd hoe de Minister de reactie van Israël op het Europese besluit van etikettering van de export uit de Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever duidt? Klopt het dat de premier van Israël heeft besloten de contacten op te schorten met instellingen van de Europese Unie die zijn betrokken bij het vredesproces met de Palestijnen, en dat er dus voorlopig feitelijk geen rol is weggelegd voor de EU in het vredesproces? Klopt het eveneens dat de premier heeft verklaard dat de EU «zich zou moeten schamen»? Kan de Minister aangeven hoe hij deze manier van intimidatie en deze ferme uitspraken opvat? Wil hij dit punt bespreekbaar maken met zijn Europese collega's tijdens de RBZ, en met een gezamenlijke reactie komen waarbij de EU zijn afkeur uitspreekt van deze woorden én daden?

Ten tweede wijzen de leden van de D66-fractie op de rol van Saoedi-Arabië in het financieren van terreur. De genoemde leden constateren dat de vicekanselier van Duitsland publiekelijk heeft verklaard dat Saoedi-Arabië Islamitisch extremisme in het Westen financiert. Tevens is deze vicekanselier van mening dat Saoedi-Arabië hiermee moet stoppen. De genoemde leden vragen de Minister zich duidelijk uit te spreken of hij het met deze stellingname eens is. De leden wijzen er tevens op dat deze uitspraak komt na de waarschuwing van de Duitse «Bundesnachrichtendienst» dat Saoedi-Arabië steeds impulsiever wordt en het Midden-Oosten dreigt te stabiliseren. De genoemde leden zijn benieuwd of de Minister deze woorden kan onderschrijven. Zo niet, wat is dan zijn opvatting van de rol van Saoedi-Arabië, zo vragen deze leden. Ook zijn de leden van de D66-fractie benieuwd of de Minister bereid is en marge van de RBZ deze problematiek met zijn Duitse ambtsgenoot te bespreken. Op die manier kunnen zij namelijk een principiëlere lijn opstellen ten aanzien van Saoedi-Arabië, als opstap naar een principiëler standpunt van de gehele EU.